

3. Лановська Г.І. Інноваційна екосистема: сутність та принципи / Економіка і суспільство. Вип. 11. 2017. URL http://www.economyandsociety.in.ua/journal/11_ukr/43.pdf

4. Алексеєва М.Б. Анализ инновационной деятельности : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры / М.Б. Алексеєва, П.П. Ветренко. М. : Издательство Юрайт, 2017. 303 с. (Серия : Бакалавр и магистр. Академический курс). – SBN 978–5–534–00483–0.

5. Колодійчук А.В. Інноваційні теорії технологічного розвитку / А.В. Колодійчук // Ключевые проблемы современной науки. 2012. № 9. URL http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2012/Economics/9_108922.doc.htm

6. Федулова Л.І. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні засади формування / Л.І. Федулова, О.С. Марченко // Економічна теорія та право. 2015. № 2. С. 21–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2015_2_4

ПРОГНОЗ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ РИНКУ ПЛОДІВ І ЯГІД FORECAST OF MAIN PARAMETERS OF THE FRUITS AND SMALL FRUITS MARKET

Проаналізовано сучасний стан кон'юнктури вітчизняного ринку плодів і ягід, цінову ситуацію, розвиток зовнішньої торгівлі. Споживні потреби населення через низький платоспроможний попит задовольнялися лише на 66%. У поточному році передбачається незначне розширення загальної пропозиції та підвищення цін. Очікується таке формування структури товарообігу: плоди зерняткових культур – 61–65%, плоди кісточкових культур – 28–30%, ягоди – 6–7% та горіхи – 5–6%. Визначене сальдо балансу зовнішньої торгівлі плодами і ягодами, які мають високий потенціал вирощування в Україні, було від'ємним, крім горіхів.

Ключові слова: ринок, плоди і ягоди, споживання, пропозиція, попит, експорт, імпорт, ціна.

последующее формирование структуры товарооборота: плоды семечковых культур – 61–65%, плоды косточковых культур – 28–30%, ягоды – 6–7% и орехи – 5–6%. Определенное сальдо баланса внешней торговли плодами и ягодами, которые имеют высокий потенциал выращивания в Украине, было отрицательным, кроме орехов.

Ключевые слова: рынок, плоды и ягоды, потребление, предложение, спрос, экспорт, импорт, цена.

The present state of the market conditions of the domestic market of fruits and berries, the price situation, development of foreign trade is analyzed. Consumer needs of the population, due to low solvent demand, were satisfied only by 66%. In the current year, the expansion of the general offer and the increase of prices are foreseen. The following formation of the structure of commodity turnover is expected: fruits of grain crops – 61–65%, fruits of stone worms – 28–30%, berries – 6–7% and nuts – 5–6%. The surplus balance of foreign trade in fruits and berries with high potential for cultivation in Ukraine was negative, except for nuts.

Key words: market, fruits and small fruits, consumption, supply, demand, export, import, price.

УДК 338.12.017:634.1.076:634.7

Сало І.А.

д.е.н., старший науковий співробітник, вчений секретар
Інститут садівництва
Національної академії аграрних наук
України

Проанализированы современное состояние конъюнктуры отечественного рынка плодов и ягод, ценовая ситуация, развитие внешней торговли. Потребительские нужды населения из-за низкого платежеспособного спроса удовлетворялись лишь на 66%. В текущем году предполагается незначительное расширение общего предложения и повышение цен. Ожидается

Постановка проблеми. В умовах нормативно-правових та економічних змін в країні важливе значення має дослідження реальної ситуації на продовольчому ринку. Особливої уваги заслуговує ринок плодів і ягід, з огляду на цінність їх споживання. Через це вивчення поточної ринкової кон'юнктури, визначення основних економічних параметрів, їх прогнозування є особливо необхідним для ефективного формування стратегії та програми розвитку галузі садівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку продовольчого ринку та проблемам виробництва і споживання продуктів харчування приділяли увагу багато науковців. У галузі садівництва, зокрема, ними займалися

О.Ю. Єрмаков, О.А. Кіщак, Л.А. Костюк, Т.А. Маркіна, В.А. Рульєв, В.А. Соболев, О.М. Шестопаль, А.І. Шумейко та інші. Однак сьогодні важливим для повноцінного забезпечення населення плодами та ягодами й ефективною діяльністю садівничих господарств є передбачення зміни поточної кон'юнктури ринку на найближчу перспективу.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення тенденцій розвитку та короткострокове прогнозування основних складників вітчизняного ринку плодів і ягід.

Вклад основного матеріалу дослідження. У 2017 р. у всіх категоріях господарств обсяг виробництва плодів та ягід збільшився порівняно з 2014 р. лише на 2,5% до 2048 тис. т за

рахунок незначного підвищення урожайності – на 8,3% (10,3 т/га). У сільськогосподарських підприємствах урожайність плодючих насаджень, за даними Держстату України, коливається від 3,8 до 5,4 т/га, а у більш сприятливі за погодними умовами роки – від 6,4 до 7,3 т/га. Такий низький рівень продуктивності в окремих господарствах пояснюється недотриманням агротехніки вирощування плодів та ягід, зокрема, під час внесення мінеральних та органічних добрив, захисту рослин від шкідників та хвороб, що пов'язано з інфляційними процесами в країні – ціни на паливо та отрутохімікати значно підвищилися. Однак побутує думка (на неофіційному рівні), що виробники свідомо приховують реальні економічні показники своєї господарської діяльності для уникнення оподаткування доходів, і реальний рівень урожайності сягає не менше 20 т/га.

У структурі вітчизняної пропозиції у 2017 р. найбільшу питому вагу з плодів зерняткових культур займали яблука – 1076,2 тис. т (86,2%), з плодів кісточкових культур – слива та вишня – 200,5 та 172,3 тис. т (35,5 та 30,5%), з ягід – суниця – 55,0 тис. т (43,3%) (табл. 1), з горіхів – грецькі горіхи – 108,7 тис. т (100,0%).

Формування пропозиції. Обсяг пропозиції плодів та ягід на внутрішньому ринку суттєво залежить від погодних умов. У 2018 р. очікується незначне розширення валового збору плодів зерняткових культур – до 1270 тис.т, кісточкових – до 580, ягід – до 130, горіхів – до 110 тис. т. Характерно, що це відбуватиметься за рахунок незначного збільшення площ та урожайності плодів та ягід на відміну від попереднього року, де спостерігалися значні втрати врожаю через пізні весняні заморозки. Передбачається, що в цьому році, як

і впродовж тривалого періоду, частка господарств населення у виробництві становитиме до 85%. Основне виробництво плодючої продукції буде сконцентроване у Вінницькій, Хмельницькій, Чернівецькій, Дніпропетровській областях – до 39–45% (800–850 тис. т). Очікувані зміни обсягів виробництва плодючої продукції практично не вплинуть у 2018 р. на формування структури товарообігу: плоди зерняткових культур становитимуть 61–65%, плоди кісточкових культур – 28–30%, ягоди – 6–7% та горіхи – 5–6%.

Зовнішня торгівля. Наповнення внутрішнього ринку плодів і ягід, які мають високий потенціал вирощування в Україні, відбувається переважно за рахунок вітчизняних товаровиробників. Однак у фонді споживання, де враховуються й об'єктивно необхідні імпорتنі поставки (цитрусові плоди, банани), імпорту займає значну частку – 30–35%. Обсяг імпорту свіжих плодів та ягід у 2017 р. становив 705,6 тис. т, у т.ч.: цитрусові – 37,7%, банани – 33,8, яблука, груші та айва – 6,0, ягоди – 7,8, абрикос, вишні (черешні), персики, сливи – 5,4%. Якщо взяти до уваги, що виробництво плодів і ягід протягом досліджуваного періоду залишалось практично стабільним, а імпорتنі надходження у 2016–2017 рр. збільшилися порівняно з 2015 р. відповідно на 25,2 та 35,2%, можна стверджувати про значну залежність формування попиту на внутрішньому ринку від сегменту імпортованої плодючої продукції.

Основними постачальниками імпортованої продукції на внутрішній ринок плодів та ягід у 2017 р. були: яблук – Польща – 40,1 тис. т (99,3%), цитрусових – Туреччина, Єгипет – 180,4 (68,0%), персиків та нектаринів – Іспанія, Греція – 29,4 (86,8 %), бананів – Еквадор – 133,3 (56,0%), горіхів: коко-

Таблиця 1

Виробництво плодів і ягід в Україні всіма категоріями господарств, тис. т

Продукція	Роки					2017 р. у % до 2014 р.
	2014	2015	2016	2017	2018*	
<i>Зерняткові, в т.ч.:</i>	1251	1360	1262	1248	1270	99,8
Яблука	1085	1180	1099	1076	1085	99,2
Груша	158	171	156	165	170	104,4
<i>Кісточкові, в т.ч.:</i>	512	548	510	564	580	110,2
Вишня	183	193	156	172	180	94,0
Слива	163	184	178	200	210	122,7
Абрикос	65	65	81	87	90	133,8
Черешня	67	77	63	71	75	106,0
Персик	23	16	18	20	23	87,0
<i>Ягоди, в т.ч.:</i>	133	130	128	127	130	95,5
Суниця	67	64	62	55	60	82,1
Смородина	26	26	25	27	27	103,8
Малина	31	30	32	34	35	109,7
Горіхи	103	115	106	109	110	105,8

*Прогноз

Джерело: розраховано за даними Держстату України [http://www.ukrstat.gov.ua/]

сових, кеш'ю, бразильських – Індонезія, В'єтнам – 1,9 (67,9%) та інших видів горіхів – Іран, Туреччина, США, Грузія – 2,1 тис. т (87,5%). З огляду на динаміку останніх років, у 2018 р. ці країни збережуть свої позиції основних постачальників плодів і ягід на український ринок.

Відзначимо, що через негативні тенденції розвитку плодоягідного ринку в Україні, недостатнє наповнення його місткості, повільне розширення промислового садівництва є висока ймовірність збільшення обсягів імпорتنних поставок плодів та ягід на 10–15% порівняно з 2017 р. Найбільшу питому вагу в структурі свіжої імпоротної продукції в 2018 р. займатимуть цитрусові, банани та плоди зерняткових культур – відповідно 40, 35 та 10%.

У структурі експорту плодоягідної продукції найбільшу частку в 2017 р. займали горіхи та плоди зерняткових культур – відповідно 30,9 тис. т (34,1%) та 23,7 тис. т (26,2%). Основними покупцями плодів та ягід були: яблук – Білорусь, Австрія – 19,3 тис. т (84,0%); горіхів – Туреччина, Азербайджан, Білорусь, Греція, Іран, Ірак, Ліван 17,6 тис. т (57,0%); сливи – Польща 6,6 тис. т (82,5%); чорниці й журавлини – Польща, Білорусь, Великобританія, Нідерланди 2,5 тис. т (99,4%). В Україні сформувалися ефективні зовнішньоторговельні відносини з Білоруссю та Польщею. Передбачається, що в 2018 р. економічні зв'язки з перерахованими країнами збережуться.

Сальдо балансу зовнішньої торгівлі плодами і ягодами, які мають високий потенціал вирощування в Україні, у 2014–2017 рр. було від'ємним, крім горіхів. У 2018 р. суттєвих змін за напрямом збільшення чистого експорту не очікується (табл. 2).

Таблиця 2

Імпорт (крім об'єктивно необхідних поставок) та експорт плодів і ягід, тис. т

Продукція	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.*
Імпортні поставки, тис. т					
Зерняткові	51,8	58,7	28,9	42,3	50,0
Кісточкові	48,2	19,2	29,6	38,1	45,0
Горіхи	6,5	2,8	3,8	5,1	5,3
Ягоди	41,3	33,4	53,6	54,7	57,0
Експортні поставки, тис. т					
Зерняткові	20,2	5,3	14,4	23,7	28,0
Кісточкові	2,2	0,9	1,9	11,7	13,8
Горіхи	31,1	28,7	40,0	30,9	35,0
Ягоди	0,6	1,4	6,0	5,9	6,1
Баланс зовнішньої торгівлі, тис. т					
Зерняткові	-31,6	-53,4	-14,4	-18,6	-22,0
Кісточкові	-46,0	-18,3	-27,7	-26,4	-31,2
Горіхи	24,6	25,9	36,2	25,8	29,7
Ягоди	-40,7	-32,0	-47,6	-48,8	-50,9

*Прогноз

Джерело: розраховано за даними FAO [1]

Споживання. В Україні спостерігається недостатній рівень споживання плодів та ягід відносно встановлених раціональних норм на особу в рік (рис. 1). Так, попит на зерняткові плоди в 2017 р. становив 28,2 кг на особу за норми 57,5 кг, в т.ч. яблук 22 кг (50), кісточкових 11,1 (16), ягід 2,5 (4), горіхів – до 1 кг (1,5 кг). Сформувався високий рівень споживання на плоди об'єктивно необхідного імпорту (цитрусові та банани) – 11,7 кг за норми 3 кг [2, 3]. У 2018 р. очікується незначне підвищення попиту на плоди і ягоди за рахунок розширення їх вітчизняного виробництва та імпорتنних поставок. Слід зауважити, що за рівнем споживання плодів та ягід Україна відстає від розвинених країн світу в декілька разів. Це пояснюється не лише культурою харчування, але й високою платоспроможністю споживачів.

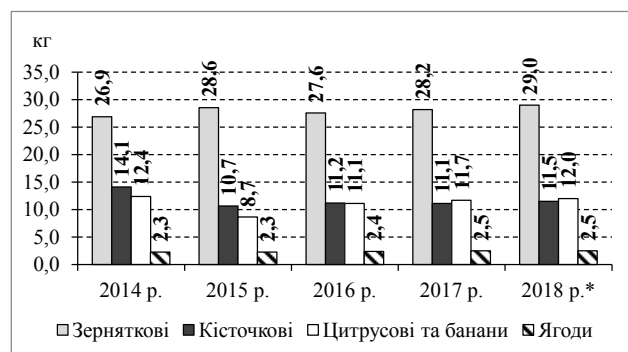

Рис. 1. Споживання плодів і ягід в Україні, кг на особу в рік

*Прогноз

Джерело: розраховано за даними Держстату України, FAO та за матеріалами досліджень автора.

Цінова ситуація. Кон'юнктура внутрішнього ринку плодів та ягід характеризується трьома різновидами цін, такими як закупівельні, оптово-відпускні та роздрібні. Відзначається високим рівнем ціна реалізації на плоди і ягоди садівницькими підприємствами комерційним структурам. Так, у 2017 р. вона становила до 9,5 тис. грн. за 1 т плодоягідної продукції. На ринку, через власні магазини та кіоски ціна реалізації 1 т була дещо вищою – до 9,6 тис. грн. Зокрема, плоди зерняткових культур коштували 6,6 тис. грн. за 1 т, плоди кісточкових культур – 14,7, а ягід – 31,7 тис. грн. за 1 т. На рис. 2 наведені середні ціни реалізації плодів і ягід сільськогосподарськими підприємствами. Швидка втрата свіжими плодами та ягодами споживчих властивостей, малі обсяги переробки на місцях виробництва змушують товаровиробників реалізовувати значну частку продукції (близько 25%) переробним підприємствам за цінами значно нижчими, ніж на ринку – у 1,5–2 рази.

Передбачається зростання цін в 2018 р. на свіжу плодоягідну продукцію до 10%. Ймовірно їх підвищення зумовлюється насамперед зростан-

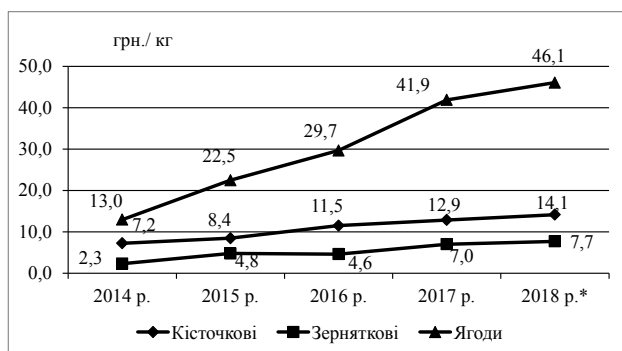

Рис. 2. Середні ціни реалізації плодів і ягід сільськогосподарськими підприємствами, грн./кг

*Прогноз

Джерело: розраховано за даними Держстату України [http://www.ukrstat.gov.ua/]

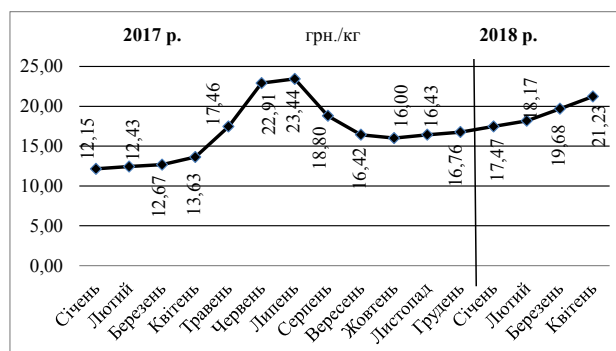

Рис. 3. Середні споживчі ціни на яблука в Україні, грн./кг

Джерело: розраховано за даними Держстату України [http://www.ukrstat.gov.ua/]

ням рівня цін на енергоресурси та засоби виробництва, що в результаті провокує ріст цін на кінцеву продукцію.

За підрахунками експертів, за наявності спеціально обладнаного сховища садівницьке підприємство може отримати в 1,5–2 рази більше прибутку. Однак їх будівництво потребує значних інвестицій.

Для значної групи споживачів через їх низьку платоспроможність ціни на плоди і ягоди є завищеними. Так, встановлений парний коефіцієнт кореляції показує високу залежність попиту від цін реалізації ($R = 0,725$). Вплив цього фактора на попит є визначальним – 77%. На інші фактори (культура споживання, сортимент, асортимент, якість продукції, сезонність виробництва тощо) припадає 23%.

На міських ринках України спостерігаються помісячні та річні коливання цін. Найвищі ціни, наприклад, на яблука у 2017 р. зафіксовані у червні-липні – 22,91–23,44 грн./кг у не сезон їх продажу (рис. 3). Якщо порівнювати ціни за період січень-квітень 2018 р. з 2017 р., очевидне їх значне зростання – на 44–56%. Очікується, що на кінець 2018 р. інфляційний процес дещо уповільниться з появою врожаю поточного року, і середні споживчі ціни на яблука будуть вищі за попередній рік на 20–25%.

Зауважимо, що ціни реалізації імпортованих плодів і ягід на внутрішньому ринку значно перевищують ціни на продукцію вітчизняного виробництва (рис. 4). Наприклад, у 2017 р. ціни на плоди зерняткових культур були вищими на 40,0%, кісточкових – на 56,0%.

Висновки з проведеного дослідження. У 2018 р. передбачається незначне розширення загальної пропозиції плодів і ягід та підвищення цін. Для повноцінного задоволення потреб споживачів

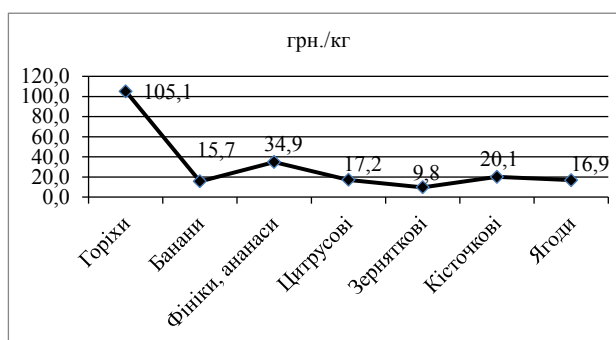

Рис. 4. Ціни реалізації імпортованих плодів і ягід у 2017 р., грн./кг (перераховано за офіційним курсом НБУ гривні щодо долара США – 26,5966)

Джерело: розраховано за даними FAO [1]

плодоягідною продукцією протягом всього року, збільшення та урізноманітнення асортименту та сортименту, розширення промислового виробництва важливе значення має удосконалення торговельної структури. Так, створення обслуговуючих кооперативів, які би здійснювали оптову закупівлю плодів та ягід у населення у період масового плодоношення та за домовленістю, дало би змогу легалізувати товаропотоки плодів та ягід, контролювати їх надходження на ринок відповідної якості, запроваджуючи сортування та пакування, сприяло би прозорому формуванню цін та зростанню прибутків первинної ланки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. FAOSTAT – FAO Statistics Division 2018. URL: <http://faostat.fao.org/>.
2. Сало І.А. Розвиток ринку плодів в Україні: [монографія] / І.А. Сало. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 394 с.
3. Харчова промисловість України: стан та перспективи (стислий виклад) / [за ред. академіка НАН України І.Р. Юхновського]. К.: ФАДА, ЛТД, 2001. 32 с.